

990210-1

Wittgensteinova myšlenka základního rozdílu mezi myšlenkou a jejím „prostředím“, předvedená metaforicky na rozdílu mezi semenem a půdou, je velmi zajímavá a nepochybně stojí za zevrubné přezkoumání. Je to ostatně stará a rozšířená metafora (srv. mé srovnání Halasovy formulace z „Naší paní Boženy Němcové“ s Březinou, ale také s podobenstvími z evangelií). Také aplikace jsou rozmanité. Wittgenstein vlastně mluví o „originalitě“ semene a „originalitě“ půdy. (Vermischte Bemerkungen, str. 75; ale viz též str. 85.) Nejzajímavější se mi zdá W-ovo zdůraznění (ze str. 85) toho, že semeno nelze vypěstovat ze samotné půdy. Má to také značný pedagogický význam: vzdělanost je velmi důležitá, protože semena opravdu rostou různě v různých půdách, ale samo vzdělání nestačí. Je zapotřebí oněch semen, a ta mají tajemný původ – nevíme, odkud přicházejí nové věci (srv. Rádl), a zejména nové myšlenky. Aby zakořenily a aby se rozšířily, k tomu je nepochybně zapotřebí dobré půdy, ale sama půda není schopna žádná semena produkovat. Ovšem má to také svůj háček: aby půda byla dokonale bez semen, k tomu bychom ji museli sterilizovat (a tím značně poničit). V půdě jsou vždycky nějaká semena, ovšem nikoliv nová (ve smyslu nikdy dříve se nevyskytnuvší). Je otázka, zda je možno vzdělanost chápat jako půdu bez semen; po mém soudu také semena náleží k vzdělanosti. Asi proto mluví W-n o „originalitě“, neboť nikoho nelze vzdělat se záměrem, aby mu „napadaly“ nové myšlenky, nýbrž vzdělání znamená vždycky jen seznámení s myšlenkami již známými, tedy „starými“. A také asi proto říká, že on snad ani žádné vlastní semeno nemá. To vlastně není skromnost – ať už to myslel jak chtěl: semeno vlastně nikdy nelze „mít“, ono je vždycky samo svoje, my je můžeme leda zasadit (do „své“ půdy), poskytnout mu onu W-em zmiňovanou vlhkost, teplo a světlo, a ono pak musí růst samo a také být sebou samým, i když vyroste, a i když roste a vyroste v „naší“ půdě (a pod „naším“ světlem – jako by to nebylo světlo sluneční a jako by na nás nezáleželo jen to, že „uhneme ze slunce“.

(Praha, 990210-1.)